

DISPUTATIO
De
CAUSA & CAUSATO

in genere,

Quam

Deo favente,

Et inclytæ Facultatis Philosophicæ
Collegio approbante, publicè ventilandam.
sistunt in Almâ Lipsiensi

M. JOHANNES *Walther*/

Gaudicensis Misnicus, SS. Theol.

Studios.

ET

CHRISTIANUS LINDNER Rochlicensis,
Phil. Baccal.

ad diem 28. Novembris.

Anno M. DC. XLVI.

Loco horisq; consvetis.

LIPSIÆ,

Typis Timothæi Hönnii,

J. G.

a. CXXVII. 27.

Coll. diss. A
127, 27

VIRIS

*Reverendâ Dignitate, Amplitudine, Excellentiâ,
Claritate, Experientiâ & Gravitate Eminentissimis,*

Dn. CHRISTOPHORO BULAEO, SS. Theol. Doctori, Episcopatus Misnensis Superintendenti & Consistorii Assessori, nec non apud Wircenses Pastori celeberrimo, meritissimo, &c.

Dn. JOHANNI BENEDICTO CARPZOVIO, SS. Theol. Licentiato & Prof. Publ. ut & ad D. Thomæ Archidiacono præximo, vigilantissimo, &c.

Dn. PHILIPPO MÜLLERO, Med. Licentiato, Mathem. Profes. Publ. Philosph. Facult. & Nat. Saxon. Seniori, Academia Decemviro, Majoris Princip. Collegii Collegiato, &c. meritissimo, dignissimo.

Dn. GOTOFREDO Trüben / Serenisf. Sax. Electoris in circulo Lipsiensi Quæstori laudatissimo, &c.

Dnn. Patronis, Promotoribus, Præceptoribus & studiosorum suorum Evergetis debito honoris & Observantia cultu prosequendis,

Hæc Theoremata Philosophica

Reverenter & Officiosissime

D. D. D.

Christianus Lindner Respondens.

Σὺν Θεῷ!

Προοίμιον.

DAUCA sciuntur, plurima ignorantur,
& tamen omnium scientiæ desiderantur.
Quid causæ? Res miramur, non rima-
mur, aut si rimamur, non ea, quâ decet, ri-
mamur diligentia. Quod si enim de rerum
causis cognoscendis tam solliciti essemus, quàm solliciti
sumus de illarum capiendis fructibus, dubium profectò
nullum esset, quin multorum, quæ adhuc nobis incogni-
ta sunt, scientias eruere & nostro intellectui felicitatem
comparare possemus maximam. Scire namq; quid aliud
est, si Philosopho fidem tribuas, quàm rerum causas co-
gnoscere? His perspectis res habes perspectissimas, his
ignoratis, tota ignoratur Philosophia, tota ignoratur
Theologia, cunctæq; ignorantur Facultates cæteræ. Sed
unde, quæris, ista mihi causarum cognitio? Melius vix
eam acquiri posse puto, quàm si singula, quæ circa causa-
rum genera singula veniunt expendenda, diligenter ex-
pendas, atq; ex iis generalem quasi naturam causæ & es-
sentiam constituas, quæ regulæ instar ac normæ sit, ad
quam omnes in particulari causas fas erit judicare. Ejus-
modi σκέψιν hâc vice pro viribus instituire animi fert
lubentia. Quo verò tibi, *benevole Lector*, de nostro pro-
posito meliùs constet, scias nos impræsentiarum tantùm
quid *de causarum naturâ, earum divisionibus communissi-
mis, nec non regulis aliquot generalissimis* sentiamus, ex-
plicaturos esse, cætera, quæ unumquodvis causæ genus in
specie concernunt, in aliud tempus reservaturos. *Deus
cæpti huic nostro ex altò benedicat!*

*Arist. lib. 1.
Post. Anal.
c. 1, §. 1.*

Theorema I.

CAusam dicimus tantum id, quod influens in aliud causalitatem veram exercet.

§. 1. Vox causæ à variis usurpatur variè. *Jureconsultis* causa est omnis actio, quam in Senatu vel foro habemus. Hinc Phrases istæ tritæ; *Causam alicujus agere: Causam pro aliquo dicere.* Et his causa non rarò idem est, atq; *Lis* seu *Controversia.* *Rhetores* thema nominant causam oratione pertractandum. Unde rerum discernendarum certas constituunt classes, quas *genera causarum* appellitare solent. *Philosophis* causæ nomine venit id, quod *influit in aliud*, seu à quò aliud est.

§. 2. Quum verò *in aliud influere*, & *res ab alterâ esse* dicatur, vel *impropriè*, vel *propriè*, hinc fit, ut isti iterum in diversas abeant sententias. *Sunt*, qui Phrases has accipiunt *latè*, pro omni eo, quod ordinem, qualiscunq; consecutionis habet ad aliud, in quâ acceptione Aristoteles privationem causæ appellatione insignire non veretur. Et alii nò tantum quodlibet principium, sed etiam conditionem, ad opus producendum prærequisitam, non tamen quicquam conferentem, aut ad ejus constitutionem pertinentem, causam faciunt. *Sunt*, qui eas accipiunt *strictè*, & ad *solam causam efficientem* applicant, cujus sententiæ est Seneca, in unâ causâ efficiente subsistendum, reliqua verò veluti adjumenta hujus causæ, aut conditiones necessarias esse, scribens. *Sunt* qui mediâ incedunt viâ, & ea solùm in aliud influere dicunt, quæ veram exercent causalitatè, seu à quibus alia vel extrinsecè, vel intrinsecè dependent, quam significationè habet Aristoteles, & nos aliis posthabitis eam tanquam hujus loci propriam ita propugnamus:

Quæcunq; significatio Philosophis est usitatissima & causæ naturæ maximè genuina, illa meritò defenditur.

Hæc posterior causæ significatio Philosophis est usitatissima, & causæ naturæ maximè genuina,

E. Hæc posterior significatio meritò defenditur.

Minoris probationem, cum *major* sit in aprico, damus hanc: Quod scilicet ista Aristotelis & multorum præclarissimorum *Metaphy-*

*Arist. 12
Met. c. 2.*

*Senec. lib. 8.
Epist. 66.*

*Arist. lib. 5.
Met. c. 2.*

taphysicorum autoritate nitatur, & ad causæ essentiam quàm proximè accedat, eam quippe tum à principio, tum à rebus aliis omnibus secernens, id quod prolixius ostendet Theor. III. & IV.

Theorema II.

Causam & causatum, prout quidem ea à nobis *generalissimè* considerantur, ad Mataphysicam pertinere, & in eà hujus disciplinæ sede doceri, non tantum *posse*, sed omninò *debere*, ubi *affectiones Entis relativæ disjunctivæ* expenduntur, certò persuademur.

§. 1. Et Logicam & Metaphysicam & Ethicam & Politicam & unamquamque disciplinam aliam suarum, circa quas occupatæ sunt, rerum causas expendere, facile damus, Interim hanc nostram *theoreticam* causæ tractationem, quæ *in actu signato* fit, & *in communi* causam quid & quotuplex sit, quasque proprietates habeat, excutit, ad *solam* Metaphysicam propriè spectare hoc probamus Syllogismo:

Quicquid ad Ens, quò Ens refertur, id in solâ Metaphysicâ doceatur oportet,

Causa & causatum in actu signato spectata ad Ens, quò Ens est, referuntur,

E. Causa & causatum in actu signato spectata in solâ Metaphysicâ doceantur oportet.

Et *Major* & *Minor* suâ radiant luce. *Major* quia Ens, quò Ens, & omnia, quæ illud concernunt, sunt verum & adæquatum Metaphysicæ objectum. *Minor*, quia Causa & causatum eo modo considerata, sunt ejusmodi generalissimus de unâquâque causâ speciali formatus conceptus, qui Enti, quò Ens est, *cum disjunctione* rectè tribuitur.

§. 2. Metaphysicam hanc nostram causæ & causati *σκέψιν* sibi jure quodam vindicare dedimus probatum. In quâ verò præcisè ejus parte veniant evolvenda, non omnium una mens est Authorum. *Quidam* hanc materiam ad Metaphysicæ subjectum re-

Sbaretz. disput
12. Metaph.
in Proem.
Lipp. in comp.
Metaph.

ferre dicuntur, *Quidam* eam inter ejus affectiones numerant. Nos pro defendendâ in Theoremate positâ sententiâ sic argum-
tamur:

Quælibet Entis affectio disjunctiva relativa in illâ Metaphysi-
cæ parte est explicanda, ubi agitur de affectionibus Entis
disjunctivis relativis,

Causa & causatum sunt affectio Entis disjunctiva relativa,
E. Causa & causatum sunt explicanda, ubi agitur de affectio-
nibus Entis disjunctivis relativis.

Majoris probationem nemo *εὐμεθόδως* procedens postulat.
Minor claret. Causa enim (a) Entis est *affectio*, quia alium ab
Ente *formaliter* distinctum conceptum importat, qui Ens *tran-*
scendentaliter denominat. (b) Affectio *disjunctiva* est, quia iste
conceptus generalissimus cum Ente non nisi per oppositi illatio-
nem recipitur. (c) Affectio *relativa* est, quia ex naturâ Entis
non *absolute*, sed *relatè* spectati resultat.

Theorema III.

Causa est principium influens in aliud.

§. 1. Singula hujus descriptionis verba singulatim sunt exa-
minanda. Dicitur causa *Principium*. Voce principii *Genus*, vel
saltem id, quod Generis vice fungitur, indicatur. Principium au-
tem velim intelligas (α) non *complexum*, quod est tota proposi-
tio, è quâ per se notâ pendent conclusiones. V. g. *De quolibet af-*

Jacob. Mart. *firmatio vel negatio vera est*; Item: *quicquid sit ab alio sit &c*: Sed
lib. 1. Part. *incomplexum* (β) non *cognoscendi*, quod cognitioni duntaxat no-
Metaph. sect. 7 stræ inservit, de quo videantur Metaphysici: Sed *essendi*; idq; non
pag. 287. solum (γ) ut *Quo*, quod medium saltem causalitatis exercendæ
Calob. Part. est: Sed ut *Quod*, quod ipsum per ejusmodi medium causalitatem
Gen. Metaph. *exercet*.
divin. cap. 14.

pag. 494.

§. 2. Genus excipit *Differentia*. Causa est *Principium*, non
quodvis, *sed influens*. Per *Influentiam* istam principium restringitur,
& causa ab ipsô tanquam strictius quid à latiori distinguitur. Non
enim de *omni principio*, sicut de *omni causâ* rectè affirmabis, quod
influxat, sed tantum de *aliquo*, puta *causali*. Per *influxum* porrò istum
nihil aliud intelliges, quàm *veram & actualem causalitatem*, quâ

una

unaquavis causa in suo Genere effectum attingit, eiq; aliquid confert, sive id fiat per modum productionis, sive per modum constitutionis; sive fiat per contactum realem, sive virtualem; Sive per virtutem propriam, sive aliunde concessam; sive quovis alio modo quo causatum à suâ causâ consecutionem habere potest.

§. 3. Influxum istum sequitur vox *Aliud*, in quod ille fieri debet. Indigitatur per *Id aliud* in genere omne causatum, quod in specie *Effectum*, *Materiatum*, *Formatum*, & *Finium* appellamus. Illud, inquam, causatum vocatur *aliud* à suâ causâ, non *alietate*, ut cum Metaphysicis loquar, semper *subjecti* vel *suppositi*; sed *quæcumq;*, quæ sufficit ad rationem causati, salvis requisitis cæteris.

§. 4. Evolutis ita breviter definitionis verbis, eam porrò esse legitimam sic ostendimus:

Quæcumq; definitio dicit *quid sit* definitum, eiq; *omni, soli, & semper* competit, illa est legitima,

Hæc causæ definitio est talis. E.

Major enim omnis bonæ definitionis requisita probant, ita ut eam in dubium vocans, non tam absurdus, quam ridiculus foret. *Minoris* veritas elucescit. Quid enim (1.) sit causa partim per *conceptum communem*, quem vocabulū infert *Principii*, partim per *conceptum proprium*, quem reliqua definitionis verba subministrant, exprimitur. (2.) Nullam poteris afferre *veram* causam, sive illa sit *Phyfica*, sive *Logica*, sive *Ethica*, sive *Mathematica*, sive quævis alia; Sive sit *Efficiens*, sive *Finalis*; sive *Materialis*, sive *Formalis*; sive *Universalis*, sive *Particularis*, cui hæc definitio *ritè* applicata, non conveniat. Convenit inquam *omni causæ*, ubicunq; *locorum* sit, eo sc. tempore *semper*, quando *vera* causa existit. Nec *omni* causæ tantum & *semper* hæc definitio est applicabilis, sed etiam (3.) *soli*, ita, ut nec ulla alia res sibi queat, ad quam *totam* hanc definitionem *rectè* intellectam *jure* transferas.

Theorema IV.

Causæ species sunt quatuor. Efficiens, Materia, Forma & Finis.

§. 1. Probam hanc & adæquatam causæ esse divisionem, evidenter ostendit Aristoteles, quem sequuntur Scheiblerus, Jacobus

Matti-

Arist. lib. 1.

Metaph. c. 3.

item lib. 4. c. 2.

† & lib. 2, Phys. c. 2. seqq. Scheibl. part. 1. Metaph. c. 22, q. 5. pag. m. 554

†

Jacob. Mart. Martini, Calovius, & alii. Nos ne autoritate tantum pugnare
in exercit. videamur, ita progredimur:

Metaph. lib. I.

Exer. 4. p. 135

Calob. pars.

Gen. Metaph.

divin. c. 15.

p. 513.

Quot dantur in effectu producendo, distincti influxus, tot sunt
statuendæ causæ;

Sed quatuor nec plures, nec pauciores dantur in effectu produ-
cendo distincti influxus;

E. Quatuor, nec plures, nec pauciores statuendæ sunt causæ.

Majorem extra controversiæ aleam ponimus. Quum enim influ-
xus ille actualis, quem in definitione tetigimus, sit de ratione
causæ, distinctus omninò ubi est, distinctam sequi causam oportet.
Minorem præter quotidianam experientiam acutissimus pro-
bat Svaretzius, sic de quatuor harum causarum influxu differens:

Svaretz. disp.

12. Metaph.

sect. 3. n. 10.

p. 246.

*Influxus causæ Materialis & Formalis est intrinsecus, per internam
compositionem: Influxus causæ Efficientis & Finalis est extrinsecus.*

Rursus: *Influxus materiæ est per modum potentie; Formæ per mo-
dum actûs, Efficientis per actionem seu mutationem realem; Finis per in-
tentionalem aut metaphoricam.*

§. 2. Non desunt, qui in diversam hîc à nobis abeunt senten-
tiam. *Quidam* enim, ut suprâ Theor. 1. §. 2. dictum, in defectu
peccantes, unicam tantum causam, *Efficientem* nempe, statuunt,
in quorum numero Platonem fuisse perhibent, & Senecam, qui
ex Stoicorum mente causam ultra *efficientem* extendere nolue-
runt; *Quidam* verò ad excessum declinantes, causam *instrumentali,*
ideali seu *exemplari*, item *causam sine quâ non*, causarum numerum
augere sunt conati. Verùm & illis & his quid respondendum,
quamq; firmo & illorum & horum objectiones stent talo, mon-
strat Scheiblerus & alii Metaphysici, ad quos Lectorem remitti-
mus. Nobis nostram nunc probasse sententiam sufficiat.

Scheibl. l. 1.

Metaph. c. 22.

Tit. 3. qvæst.

1, 2, 3, & 4.

Theorema V.

Ex quatuor hisce causis aliæ vocantur *interna,*
Materia & Forma; aliæ *externæ,* *Efficiens &
Finis.*

Arist. lib. 5.

Metaph. c. 1.

§. 1. Divisione hâc nobis præit Aristoteles ita scribens:
Ἀρχῶν μὲν αἱ ἐνυπαρχοῦσαι, αἱ δὲ ἐκτός, h. e. *Principiorum alia
quidem inexistencia sunt, alia verò extrinseca.* Benè hîc observan-
dum,

dum, quod *Internum & externum* non uno modo accipiantur. Aliud enim est *internum & externum ratione entitatis seu subjecti*; aliud *ratione essentiae seu causati*. Non illò, sed hoc respectu causæ vocantur *internæ & externæ*. *Internæ* sc. quæ in effectus productione concurrunt ad intra, h. e. quæ ejus ingrediuntur essentiam. *Externæ* verò, quæ, licet non raro sint in ipso subjecto, & ita ratione subjecti *internæ* dicendæ, essentiam effecti non ineunt, sed id saltem extrinsecus producunt.

§. 2. Positâ hâc distinctione ad probandum Theorema sic colligo:

1. Quæcunq; causæ effectus ingrediuntur essentiam, illæ non sunt causæ externæ, sed internæ,
Materia & Forma effectus ingrediuntur essentiam,
E. Materia & Forma non sunt causæ externæ, sed internæ.
2. Quæcunq; causæ non ingrediuntur effectus essentiam, illæ non sunt causæ internæ, sed externæ,
Efficiens & Finis non ingrediuntur effectus essentiam,
E. Efficiens & Finis non sunt causæ internæ, sed externæ.

Majores ex jam dictis sunt verissimæ. *Minores* singularum harum causarum essentiæ probabunt, quas suo loco vide evolutas.

Theorema VI.

Causa porò dividitur (i.) In *universalem*, quam alii *primam* vocant, & *particularem*, quam appellitant *secundam*. *Hæc*, non *illa*, ad certum causatum est determinata.

§. 1. Ita non *specificè*, sed quoad *ordinem dumtaxat agendi* causæ distribuuntur. Consistit autem tota hæc distinctio in unius Phraeos explicatione, quam si attulerimus, parùm difficultatis relinquetur. Ad certum causatum determinata esse, quando dicitur causa particularis, hoc dicitur, quod ipsa in effectus productione ita concurrat, ut ex simili concursu alius ab hac *specie* diversus provenire nequeat. Non determinata ad id esse dicitur causa universalis, quod eodem concursu & *hic* & *ille* & *iste* effectus produci queat. Exemplo res fiet clarior. Deus, quando homo gene-

randus, pari modò concurret & agit ac si equus, vel aliud quoddam animal sit procreandum. Non sic homo, quippe qui isto influxu, quem præbet in productione hominis, non potest non procreare hominem scil. *ex se, & per se*, cæteris etiam omnibus rectè sese habentibus. Hinc fit, ut *ille* (DEUS) hominis procreandi *universalis*; *hic* verò (homo) ejusdem causa *particularis* sit & vocetur.

§. 2. Communem & hanc esse divisionem, & *verò modò* cuius causarum generi applicandam, ex inductione probare conamur:

Si enim datur Efficiens, Materia, Forma & Finis universalis & particularis, sequitur in omni causarum genere hanc divisionem locum invenire,

Sed prius est verum, E. & posterius.

Connexio manifesta est ex sufficienti generum causarum enumeratione. *Assumptum*, quò causam *efficientem* jam fuit probatum; quò *materiam & formam*, probant Physici, quando *illam* in primam (*universalem*) & secundam (*particularem*;) hanc in genericam & specificam dispescunt; Quò *finem* res est evidens. Omnes siquidem alium *universalem*, *particularem* alium, nobiscum contentur.

Theorema VII.

(II.) *In adæquatam*, quæ cum effectu suo recurret, & *inadæquatam*, quæ non recurret.

§. 1. Recurrere cum effectu est ponere effectum, ab eoq; iterum poni: Non recurrere, neq; illum ponere, neq; ab illò poni. Omnem itaq; causam, quò positâ, ponitur effectus, *adæquatam*, quò positâ, non ponitur effectus, *inadæquatam* velim nomines. Sic e.g. positâ seu datâ rationalitate, ponitur seu datur risibilitas: Posito igne, ponitur calor & vicissim. Ergò rationalitatem risibilitatis, ignemq; caloris causam adæquatam jure dico. Non verò sutorem calcei, vel scrinarium mensæ causam adæquatam, sed inadæquatam appellare fas est, quia posito sutore & scrinario, non illicò ponuntur calceus & mensa.

§. 2. Ut-

§. 2. Ut ut autem nec hæc generis in species sit divisio, bonam tamen eam & quatuor causarum speciebus communem, quin dicamus, non video quid obstet. Militat pro hac sententiâ eadem, quæ in Theoremate præcedenti adducebatur Inductio, quam conflictui reservare, quam cum tædio nunc pluribus repetere malo.

Theorema VIII.

Fuit causa. Sequitur Causatum, quod à causis suum esse habet.

§. 1. In causæ descriptione mentio fiebat *alius cuiusdam* à causâ dependentis. *Istud aliud est causatum*, quod aliàs *effectum*, sumpto vocabulo generaliter, appellitant. Notat autem hoc causatum omnem *ἐνέργειαν* seu operationem; vel etiam *ἐνέργημα* omne, seu opus, quod à *verâ & propriè* sic dicta causâ proficiscitur, sive istud sit *Materiatum*, sive sit *Formatum*; sive *Finitum*, sive *Effectum* in *specie* sic dictum, prout quidem ab *aliâ* atq; *aliâ* causâ dependet.

§. 2. Ut hoc causatum semper sit *realiter* distinctum, non est necesse. Sufficit distinctio *formalis* seu diversus respectus. Sic una eademq; *actio*, unus idemq; *effectus* potest dici formatum, materiatum, finitum, & effectum, prout nempe, ad unam harum causarum, à quibus dependet, relatio instituitur. Sed quod Aristoteles de relatis dicit: *ἐνάντις εἰδῆ ὡρισμένως τῶν πρὸς τὴν καὶ κείνο, πρὸς ὃ λέγεσθαι ὡρισμένως εἰσεῖσθαι*, h. e. *Si quis unum relatorum definite noverit, etiam alterum definite noscet.* Idem fortassis ad præsentem materiam applicari poterit, cum causa & causatum multa cum relatis communia habeant. Filum ergò hîc abrumpo, & ad causæ affectiones præcipuas pergo enucleandas. Has regulis sequentibus includere lubet.

Arist. lib. Categ. c. 7, §. 27.

Reg. I. Causa & Effectus non sunt idem.

§. 1. Res quæ causæ & effectus appellatione veniunt, considerantur dupliciter, 1. *materialiter* seu *absolutè*, 2. *formaliter* seu *relative*.

ſpectivè. Per considerationem *materialem* denotatur tantùm *Ens*, quod ita vocatur citra *reſpectum* ullum, quem vel causa ad effectum, vel effectus ad causam habet. Per *formalem* verò seu *reſpectivam* indicatur *quæſus*, *habitus* seu ipsa *relatio*, quam alterum ad alterum habet.

§. 2. *Identitas* etiam, ut alias distinctiones quò pertinent, mitam, alia est *realis*, alia *formalis*; alia *ſpecifica*, alia *numerica*. *Realis identitas* est, quæ non datur inter *diverſos conceptus objectivos*, *formalis*, quam neq; inter *diverſos objectivos*, neq; inter *diverſos conceptus formales* invenire licet. *Identitas ſpecifica* est, per quam res in ſpecie unâ, *numerica*, per quam in uno individuo sunt eadem & conveniunt. His præmiſſis ſic *limito* & *probo* regulam: *Causa* & *effectus* (a) *formaliter* & *reſpectivè* considerata, non sunt idem, *identitate* ſcil. (b) *formali* & *numericâ*, licet poſſint eſſe idem (c) *materialiter* & *abſolutè* accepta, quoad *identitatem* (d) *entitativam* seu *materialem* & *ſpecificam*:

Oppoſita non ſunt idem,

Causa & effectus h. m. ſpectata ſunt oppoſita,

E. Causa & effectus h. m. ſpectata non ſunt idem.

Reg. II. Omnis causa prior est cauſato.

Ariſt. lib.
Categ. c. 12

§. 1. Ariſtoteles, quando meminit *prioritatis*, quinq; recenſet modos, qui hîc quidem omnes, ſed non omni poſſunt applicari *cauſæ*. Quamvis enim, quod dicitur *cauſa*, nonnunquam & *naturâ*, & *tempore* & *ordine* & *dignitate* seu *nobilitate* alteri, quod vocatur *effectus*, præferatur; Non tamen de omnibus, quibus id nominis imponitur, omnis hæc aſſerenda videtur *prioritas*. *Sequentem* ergò datæ regulæ addimus *reſtrictionem*. *Omnis causa prior est cauſato*, ſi non *prioritate ſemper temporis* vel *dignitatis*, ſemper tamen *prioritate ordinis* vel *nature*. Ubi verò notandum ulterius, quod, quando *cauſa* tempore dicatur *effectu* prior, illa debeat ſpectari non in *eſſe relativo actuali*, de quo verificatur illud Ariſtotelis: *Ἄμα τὸ αἴτιον καὶ ἔ αἴτιον*: Sed in *eſſe relativo potentiâli*, vel in *eſſe planè abſoluto*. *Probamus* hanc regulam ſequenti *Syllogiſmo*:

3. Rhet. c. 23

Omne

Omne principium est prius principiato,
Omnis causa est principium, & omne causatum principiatum,
E. Omnis causa prior est causato.

Reg. III. Omnis causa agit.

§. 1. Tam *subjectum* quam *predicatum* hujus regulæ sunt examinanda, & utrumq; ab ambiguitate, quâ laborat, liberandum. *Subjectum* quod ponimus universale, complectitur *solum id*, cui nomen *causæ philosophicæ & significatione in theoremate primo* defensâ acceptum, attribuitur. *Predicatum* hîc non sumitur *strictè*, pro eâ tantum actione, quæ *soliis causæ efficientis est*, & juxta celebriores Metaphysicos, ejusdem causalitatem vel formalem rationem constituit, sed *latè & ad rem applicatè*, quatenus *to agere* idem est ac *in causatum influere*, sive istud fiat, *agendo propriè*, idq; *vel realiter, vel intentionaliter*; sive fiat *pariendo*, seu *recipiendo*, quâ in significatione id vocabulum usurparunt, Scaliger, Aristoteles, & alii haud infimi subfellii Metaphysici, quos vide. Nos ut probemus regulam, ita colligimus:

Quicquid est de definitione causæ, id omni veræ causæ convenit,

Sed *to agere* in hac significatione est de definitione causæ,

E. *to agere* in hac significatione omni veræ causæ convenit.

Soal. Exer. 37.
sect. 27.
Arist. 2. Phys.
c. 3. l. 34.
Et 5. Met. c. 2.
Stal. in Reg.
Phil. Tit. 3.
Reg. 16. p. 97.
seqq.

Reg. IV. Positâ causâ ponitur effectus, & vice versa.

§. 1. Supra dixi duo in quâvis causâ & effectu esse consideranda, *materiale* seu *esse absolutum*, & *formale* seu *esse respectivum*. Et hoc & illud quid sit, ibidem dedi explicatum. Nunc ex Theor. VIII. quod de effectu scribebam, breviter repetendum est, quod nimirum alius sit *ἐνεργεια* operatio, alius *ἐπέργησα*, opus ipsum.

§. 2. Per *to poni* intelligo *existentiam*, ita ut positâ causâ, idem sit ac *existente causâ*. Jam allatam regulam ita limito: Positâ causâ quâcumq; verâ ac propriè sic dictâ, proximâ, adæquatâ, formaliter,

liter, in esse causa, seu respectivo actuali, nec impedita, ponitur effectus, sive iste sit determinatus, h. e. talis vel talis, prout scil. causa est talis vel talis, & in tali vel tali actu ponitur; sive sit indeterminatus, prout & hæc est indeterminata; sive sit ἐνέργημα seu opus aliquod perfectum; sive sit ἐνέργεια seu operatio. Hanc regulam ita circumseptam, sequens probabit Syllogismus:

Relata se invicem ponunt,
 Causa & effectus sunt relata,
 E, Causa & effectus se invicem ponunt.

Reg. V. Quidquid dicitur de causâ, dicitur etiam de effectu & contra.

Timpl. 3. Met. §. 1. Solet hæc regula aliàs sic efferri: *Qualis causa, talis est effectus*. Et sensus ejus est hic: *Causa & effectus habent eadem prædicata*: Sic Pater seu homo generans, & Filius seu homo genitus eadem prædicata recipiunt. Ille enim est rationalis, hic quoque est rationalis; Ille est risibilis, hic quoque est risibilis; Ille doctrinæ capax est, & hic est capax ejusdem, &c.

§. 2. Quid cause, quidve effectus nomine veniat, & quò respectu hoc in canone ista considerentur, prius explicandum, postea quoque de prædicatis quædam sunt tradenda, quibus expeditis satis erit expeditum, quomodo axioma hoc, quo vix ullum in disputationibus frequentius, salvari queat. Ex parte igitur cause, distinguo (a) inter causam veram & apparentem, (b) inter causam per se & per accidens, (c) inter causam univocam & equivocam, (d) inter causam universalem & particularem (e) inter causam formaliter & materialiter, item (f) inter causam sub notione primâ & secundâ spectatam. Et hæc omnia simul noto circa effectum. Ex parte prædicatorum distinguo (α) inter prædicata propriè & impropiè sic dicta, (β) inter prædicata essentialia & accidentalia, (γ) inter prædicata realia, notionalia & personalia. Jam ita limbo regulâ: *Quidquid dicitur* (1.) quoad prædicata propriè sic dicta, essentialia, realia, (2.) de causâ verâ, per se, univocâ, particulari, materialiter & sub notione primâ spectatâ, dicitur etiam (3.) de effectu verò, per se, univocò, particulari, materialiter, & sub notione primâ spectatâ, & contra,

§. 3. Ve-

Timpl. 3. Met.
 c. 2. q. 5. art. 7.
 p. 269
 Goclen. in
 Probl. c. 7
 Schleibl. part. 2
 Log. c. 2.
 num. 79.
 p. m. 209
 Calov. in
 Metaph. divin.
 part. 1. p. 531

- §. 3. Veritatem hujus regulæ sequens collectio:
 Quorum essentia est eadem, illorum quoque prædicata sunt
 eadem,
 Talis causæ & effectus essentia est eadem,
 E. Talis causæ & effectus prædicata quoque sunt eadem,

Reg. VI. Causa causæ est etiam causa causati.

§. 1. Quamvis hæc regula locum etiam non rarò habere videatur, in causis diversi generis, nolo tamen eandem nunc extendere, sed tantum ad ejusdem generis causas, & imprimis ad *Efficientes*, nec non *Materiales & Finales* causas restringere.

§. 2. Distinctionem autem hinc noto inter causas, quarum *aliæ per se & essentialiter* sibi invicem sunt subordinatæ, aliæ solum *per accidens & non essentialiter*. Illæ ita inter se sunt affectæ, ut altera ex naturâ suâ pendeat ab alterâ *in causando*: Harum verò altera ab alterâ *aliquo saltem modo alio, non in causando* dependet. Videatur Fonseca & Scot. Jam ad regulam: Causa causæ semper est causa causati, quando scilicet causa alteri causæ *non accidentaliter*, sed *essentialiter* subordinatur. Probatum hæc regula:

Fons. 2. Met.
 c. 2. q. 6. st. 1.
 scilicet. 2.
 Scot. 1. Sent.
 distinct. 2.
 q. 6. st. 2.

Quæcumque causa in productione causati concurrit, illa est causa causati,

Sed causa causæ essentialiter subordinata in productione causati concurrit,

E. Causa causæ essentialiter subordinata est causa causati.

Reg. VII. Effectus non prædicatur de causâ, nec causâ de effectu.

§. 1. Exemplum hujus regulæ desideras? En tibi causam, *rationalitatem*, & effectum, *risibilitatem*, quarum neque hæc de illâ, neque illa de hæc rectè prædicatur. Absurdam enim & sanis auribus haud convenientem formaverim enunciationem hunc in modum hos terminos componens: *Rationalitas est risibilitas*, vel; *risibilitas est rationalitas*.

§. 2. Distingvendum est (a) inter effectum & causam *veram & apparentem*, (b) inter effectum & causam *in esse effectus & causa*, & *in esse absoluto spectatis*, (c) inter prædicationem *propriam*
 & me-

& metaphoricam, (d) inter affirmativam & negativam, (e) Logicam
& Rhetoricam, (f) Synonymicam & paronymicam, (g) quæ fit in casu
recto, & quæ fit in casu obliquo. Hoc jam dico: *Effectus* verus non
prædicatur, *predicatione* propriè sic dictâ, affirmativâ, Logicâ, Sy-
nonymicâ, & quæ fit in casu recto, de *causâ* verâ propriè sic di-
ctâ, quatenus in esse causæ spectatur, & *vice versâ*. Probatur tali
Syllogismo:

Quæcunq; distinguuntur essentialiter, illorum alterum de al-
tero non prædicatur,
Effectus & causa distinguuntur essentialiter,
E. Effectus & causa alterum de altero non prædicatur.

Superpondia.

1. Præmissæ conclusioni veritatem non dant, sed saltêm
eam ostendunt.
2. Absurdè dicit, quicumq; dicit, Philosophiam contra-
dicere Theologiæ.
3. Non tantùm in Philosophiâ, sed etiam in Theologiâ
& aliis Facultatibus, quando disputandum est, Lo-
gicè & formaliter disputandum est.
4. Affirmanti incumbit probatio.
5. Respondens principium petere nequit.
6. Seqventis Syllogismi forma bona est:
Quicumq; non sunt ex DEO, verbum Dei non audiunt,
Judæi non sunt ex DEO.
E. Judæi verbum Dei non audiunt.
7. Forma contra seqventis Syllogismi vitiosa est:
O. Credentes salvantur,
Pauci sunt credentes,
E. Pauci salvantur.

SOLI DEO GLORIA.

coll. diss. A. 127, misc. 27